

Teorie a metodika výchovy

Mgr. Bc. Markéta Vejmělková

TÉMATATA

1. setkání: 6. 3. 2020

- ▶ Vztah učitel a žák
- ▶ Jak svým chováním můžu mít vliv na chování žáka
- ▶ Mechanismus nevhodného chování žáků (podle Dreikurse)
- ▶ Tvorba a používání pravidel ve třídě
- ▶ Zásady pro zvládání obtížných situací s žáky
- ▶ Užitečné techniky pro management třídy

2. setkání: 3. 4. 2020

- ← Jak zvládat náročné situace ve třídě co nejvíce v klidu
- ← Nácvik odloženého řešení
- ← Šikana
- ← Postupy prevence šikany

UKONČENÍ

- ▶ Skupinová rozprava na kazuistikami

Zpracovat **jednu kazuistiku** (konkrétní výchovná situace z vlastní praxe, z knihy, z médií...) na **1200 slov**

1. popsat ji a analyzovat
 - ← jaké okolnosti situaci případ ovlivňují, čím může být vysvětleno chování dítěte, čím mohou být ovlivněni dospělí figurující v situaci atd.
2. navrhnout postup/y řešení
 - ← podložte alespoň dvěma odbornými zdroji
 - ← vaše vysvětlení, proč považujete tento postup za vhodný
3. vložit do odevzdáárny týden před termínem zkoušky

- ▶ Potkávejte se ve dvojicích a najděte jednu věc, kterou máte společnou (např. koníček, oblíbenou barvu, jídlo, město, ze kterého pocházíte, domácí zvíře...)
- ▶ Až tuto společnou věc najdete, napište si navzájem jedno písmeno
- ▶ Nechte si od druhých po písmenech napsat svoje křestní jméno (jeden člověk = jedno písmeno, každé písmeno od jiného člověka)
- ▶ Až poskládáte svoje jméno, sedněte si na svoje místo, ostatním můžete dál pomáhat s písmeny

Vztah mezi vyučujícími a žáky

- ▶ Jaké chování vyučujícího vztah nabourává?

Vztah mezi vyučujícími a žáky

- ▶ Jaké chování vyučujícího vztah nabourává?
- ▶ Jaké jsou konkrétní situace, které vnímáte, že Váš pozitivní vztah s žáky posílily?

Chování vyučujícího - chování žáka

- ▶ Učení se nápodobou
- ▶ Síla prostředí a nových podmínek
- ▶ Hranice jako guma

Mechanismus nevhodného chování

Alfred Adler, Rudolf Dreikurs

- ▶ Adler: hybnou silou lidského chování je potřeba náležet
 - ▶ Být součástí vztahů
 - ▶ Být schopný
 - ▶ Být důležitý
 - ▶ Odvaha být nedokonalý
- ▶ Různé postupy, jak pocitu náležení dosáhnout, pokud nelze pozitivně, zvolí nevhodné chování („negativní pozornost je lepší než žádná pozornost“)
- ▶ Co je cílem nevhodného chování? Co potřebuje dítě sytit?

Mechanismus nevhodného chování

- ▶ Dreikurs: pokud dítě necítí naplnění potřeby náležit (subjektivní), zvolí si náhradní, chybný cíl chování
 - ▶ Být součástí vztahů => **pozornost**
 - ▶ Být schopný => **moc**
 - ▶ Být důležitý => **pomsta**
 - ▶ Odvaha být nedokonalý => **vyhnutí se**

Jakým způsobem můžeme se sytit ve školním prostředí tyto potřeby?

- ▶ Být součástí vztahů
- ▶ Být schopný/á
- ▶ Být důležitý/á
- ▶ Odvaha být nedokonalý/á

Reagování na nevhodné chování žáků

▶ Pravidla

- ▶ jasně daná (školní řád, třídní pravidla, pravidla hodiny)
- ▶ množství
- ▶ vysvětlení

▶ Znat pravidla

- ▶ Důsledně reagovat na jejich překračování
- ▶ Nedůležité x důležité ?

Pravidla třídy

- ▶ načasování (na začátku roku, nový kolektiv, před akcí...)
- ▶ aktivní spolupodílení se na tvorbě
- ▶ možnost „revizí“
- ▶ začínat od cílů, pak dospět k pravidlu
- ▶ měla by být „živá“

Pravidla třídy

- ▶ menší počet (cca 4 - 5)
- ▶ žáci se spolupodílejí na jejich tvorbě
- ▶ konkrétní (jaké chování zakazuje nebo vyžaduje)

x Chováme se k sobě hezky

- ▶ Co dělá člověk, který se chová hezky? Jak se to projevuje v našem chování?

Např. oslovujeme se křestním jménem nebo vyžádanou přezdívkou, když mluví někdo jiný, tak mlčím, nabízíme si navzájem pomoc, když nám vadí, jak se kdo chová, dáme mu zpětnou vazbu.

- ▶ sepsat atraktivní formou na viditelné místo (pohyblivé cedulky)
- ▶ důsledky porušování
- ▶ reálně s nimi pracovat

Pravidla třídy

- ▶ možnost uvádět u pravidel jednotlivé věty, které se dají hned použít jako zpětná vazba
 - ▶ Když mi vadí, jak se ke mně někdo chová, hned mu to řeknu: Kláro, vadí mi to, nedělej to.
 - ▶ Pokud někdo ve třídě mluví, mlčím. Když mi někdo skočí do řeči, řeknu mu to: Pavle, skočil jsi mi do řeči/ Jano, přerušila jsi mě.
- ▶ nemusí fungovat neustále, dobré je aktualizovat

Vytváření pravidel třídy

Z čeho vycházet?

- ▶ Co se mi na mé třídě líbí? Nelíbí? Co bych chtěla změnit?
- ▶ Přání pro třídu
- ▶ Ideální třída
 - ▶ Co by se mělo a nemělo dít v ideální třídě?
 - ▶ Jak se žáci v takové třídě chovají k sobě navzájem?
 - ▶ Vzpomeňte si na situace, kdy jste se cítili v nějaké skupině dobře, co k vašemu dobrému pocitu přispělo?

Vytváření pravidel třídy

Možný postup

1. Napište na list papíru 3 pravidla (co by se mělo nebo nemělo dělat, konkrétní formy chování), která by se dle vás měla dodržovat v seminární skupině, aby se vám v ní fungovalo dobře
2. Vytvořte skupinku po 4 nebo 5 lidech a společnými silami vyberte 4 pravidla, která ve skupině vnímáte jako nejdůležitější
3. Spojte dvě skupinky dohromady a společnými silami vyberte 5 pravidel, které ve skupině vnímáte jako nejdůležitější, ty pak napište na tabuli
4. *Vyřešit opakující se nebo podobná pravidla spojením do jednoho*
5. Každý má tři hlasy, udělejte čárky u těch, které byste chtěli mít v konečných 5 pravidlech
6. *Případná konkretizace a úprava formulace pravidla*

Pravidla třídy

Co dál?

- ▶ „Osahat“ si pravidla

- ▶ *„Ke každému se budeme chovat s úctou a respektem“*

žáci hledají příklady vhodných forem chování (oslovujeme se jménem, nasloucháme, když druhý mluví atd.) a příklady nevhodných forem chování (grimasování, posměšky atd.)

- ▶ Možnost dramaticky ztvárnit
- ▶ Možnost zpracovat výtvarně (obrázek, komiks)

Pravidla třídy

Následná péče

▶ Průběžné využívání pravidel

Např. Učitel napíše číslo porušovaného principu na lísteček a položí jej před žáka.

Učitel ukáže na porušované pravidlo

Diskuze na třídnické hodině o tom, která pravidla se daří dodržovat, která ne

▶ Podpora fungování pravidel

▶ všimnout si i dodržování pravidel, nejen jejich porušování

▶ Kampaň na podporu pravidel (společné zaměření se na jedno pravidlo)

▶ Společná mise (zaměření se na jeden projev chování)

Reagování na nevhodné chování žáků

Pár zásad

- ▶ Vždy mluvit o chování, ne o osobě žáka, konkrétní popis (vidím, slyším...)
- ▶ Dávat si pozor na „vždycky“, „nikdy“ ...
- ▶ Neptat se „proč“, když nás nezajímá odpověď
- ▶ Nenechat se žákem odvést od jádra

▶ Mluvit vždy s dítětem s klidem „

Zásady pro zvládání obtížných situací s žáky

1. NEJEDNÁ SE O SOUBOJ
2. NENÍ TO OSOBNÍ
3. KDYŽ VÝCHOVNÝ POSTUP U NĚKOHO NEFUNGUJE, HLEDEJTE JINÝ
4. NEZŮSTÁVEJTE V OBTÍŽNÉ SITUACI SAMI

9. třída, ve školním řádu je zakázáno používání mobilů ve škole; samostatná práce, žák si dá do uší sluchátka a zapne si z mobilu hudbu, přitom plní úkol, hudbu je slabě slyšet)

U: Marku, jaktože máš puštěný mobil a ještě k tomu na něm posloucháš hudbu! To teda přeháníš! Okamžitě ho vypni a schovej!

Ž: Ale naší třídní nevadí, když si pouštíme hudbu u samostatné práce.

U: Nebud' na mě drzý!

Ž: Ale fakt. *(otáčí se na spolužáky, kteří situaci pobaveně sledují)*
Že nám to dovolila? *(spolužáci souhlasně přikyvuji)*

U: Já jsem ti to ale nedovolila. Dej mi ten mobil, zabavuju ti ho. No, bude to? *(stojí s nataženou rukou)*

Ž: Tak já ho teda schovám..

U: Řekla jsem, dej mi ho!!

Ž: Je to můj mobil, nebudu vám ho dávat!

U: Jak to se mnou mluvíš?! Jestli nejsi schopný se chovat slušně a dodržovat školní řád, běž okamžitě za dveře.

(Ž naštvane a teatrálně odchází ze třídy, bouchne dveřmi)

U: *(jde k žákovi, navazuje oční kontakt, neverbálně ukazuje, aby si vyndal sluchátka z uší)*

Jak ti jde to cvičení?

Ž: Jde to.

U: Marku, jaké je pravidlo pro používání mobilů v naší škole?

Ž: Naší třídní nevadí, když si pouštíme hudbu u samostatné práce.

U: To je možné, ale v této hodině platí to, co je napsáno ve školním řádu. Vypni ten mobil prosím a dej ho buď na můj stůl nebo do své tašky. Za chvíli přijdu a projdeme to cvičení.
(odchází, nevěnuje žákovi pozornost, později za ním jde zjistit, jak mu jde samostatná práce)

Pokud neposlechne předchozí pokyn:

U: Všechno v pořádku? *(o cvičení, které žák vypracovává)*

Ž: Jo.

U: Vidím, že máš stále zapnutý telefon. Pokud se rozhodneš ho nevypnout, budeme se muset setkat po hodině a řešit to jako přešůpek proti školnímu řádu.

NEVERBÁLNÍ SIGNÁLY

U: *(jde k žákovi, navazuje oční kontakt, neverbálně ukazuje, aby si vyndal sluchátka z uší)*

Jak ti jde to cvičení?

ÚVOD

Ž: Jde to.

PŘIPOMÍNKA PRAVIDLA

U: Marku, jaké je pravidlo pro používání mobilů v naší škole?

Ž: Naší třídní nevadí, když si pouštíme hudbu u sam

BLOKACE

U: To je možné, ale v této hodině platí to, co je napsáno ve školním řádu. Vypni ten mobil prosím a dej ho buď na můj stůl nebo do své tašky. Za chvíli přijdu a projdeme to cvičení. *(odchází, nevěnuje žákovi pozornost, později za ním jde zjistit, jak mu jde samostatná práce)*

PŘÍMÁ VOLBA

POSKYTNUTÍ CHVILKY

Pokud neposlechne předchozí pokyn:

U: Všechno v pořádku? *(o cvičení, které žák vypracovává)*

Ž: Jo.

ÚVOD

U: Vidím, že máš stále zapnutý telefon. Pokud se rozhodneš ho nevypnout, budeme se muset setkat po hodině a řešit to jako přestupek proti školnímu řádu.

KONFRONTACE S NÁSLEDKY

Reagování na nevhodné chování žáků

„Rychlozásah“

- ▶ **Instrukce k chování**
 - ▶ oslovit konkrétní žáky, pak krátce a stručně vyjádřit očekávané chování
- ▶ **Neverbální signály**
- ▶ **Připomínka pravidla**
 - ▶ buď ho zopakovat nebo se na něj žáka zeptat
- ▶ **Jasně vymezení**
 - ▶ pojmenovat, určit hranice, dál nerozvádět

Reagování na nevhodné chování žáků

▶ První stupeň: připomenutí pravidla

- ▶ „Jaké je pravidlo ohledně používání mobilních telefonů na naší škole?“
- ▶ = potvrzení hranice

▶ Druhý stupeň: přímá instrukce (efektivnější pokud dáme „na výběr“)

- ▶ „Vypni ten mobil prosím a dej ho buď na můj stůl nebo do své batohu.“
- ▶ pokud ze strany žáka nějaké výmluvy, lze částečně připustit („to je možné“), zopakovat pokyn, odejít

“Dát mu/jí chvílku“

▶ Třetí stupeň: dát vědět důsledky, pokud se rozhodne

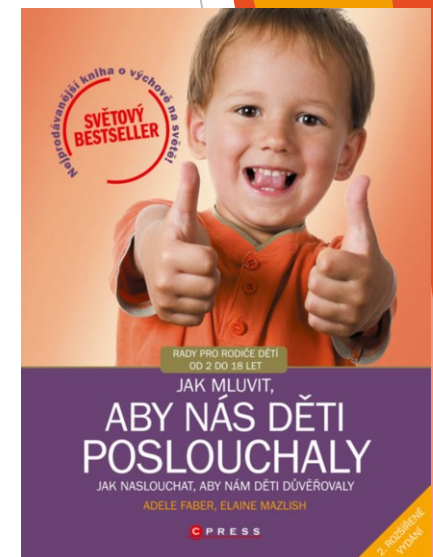
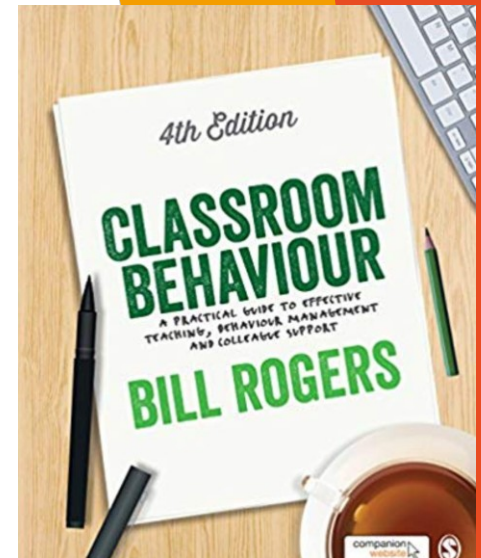
Cvičení

1. Oddělit žáka od „publika“ (řešit mimo pozornost „publika“); klidně víckrát zopakovat předchozí požadavek (v klidu, bez křičení a vyhrožování)
2. Udělat „úvod“ (pozdravit, jak se má/ nebo se zeptat na to, jak jde cvičení)
3. Popsat žákovo chování (vidím, slyším..)
4. „Jaké je pravidlo pro..?“
5. Pokud se žák hájí, využít částečný souhlas („To může být pravda, To tak může být..“), vrátit se k otázce (pokud ani po třetí neodpoví, připomenout pravidlo sám/sama)
6. Směřovat k nápravě chování - buď nechat žáka říct, nebo pouze implikovat (sám/sama víš, co máš dělat), nebo dát volbu
7. Zaměřit znovu pozornost na učení. „Přijdu se za tebou podívat o něco později, jak ti to cvičení jde.“
8. Nechat čas
9. Zkontrolovat splnění, opět otázka ohledně toho, co má dělat
10. Pokud nesplnil/a, => dát na výběr (buď se rozhodneš takto, nebo budu muset...)

Shrnutí

- ▶ Budovat vztah vyučující-třída, vyučující-žák, vliv chování vyučujícího na chování žáka
- ▶ Mechanismus nevhodného chování
- ▶ Pravidla třídy
- ▶ Zásady: Není to souboj, Není to osobní, Když nefunguje, změnit, Nezůstat v tom sám/a
- ▶ U výchovných zásahů:
 - ▶ Popisovat chování, ne osobu žáka
 - ▶ Nikdy dítě nepotupovat
 - ▶ Jasně hranice, reagovat na porušování „odstupňovaně“, předávat zodpovědnost za chování
- ▶ Techniky pro management třídy

- ▶ Rogers, B. (2015). *Classroom behaviour: a practical guide to effective teaching, behaviour management and colleague support 4th edition*. Los Angeles: SAGE. ISBN 978-1-4462-9533-5.
- ▶ Faber, A., & Mazlish, E. (2013). *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly, jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly: rady pro rodiče dětí od 2 do 18 let*. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-0147-6.
- ▶ Dreikurs, R., Grunwald, B. and Pepper, F. (1982) *Maintaining Sanity in the Classroom 2nd edition*. New York : Harper and Row.
- ▶ Širůčková, M., Štěpánková, M., & Valášková, M. (2013). *Spolu a jinak ve výchově a vzdělávání*. Brno: Mansio v. o. s.

Co si odnáším pro svůj osobní a/nebo
profesní život?

The background features abstract geometric shapes in shades of orange and yellow, primarily concentrated on the right side of the slide. The shapes are layered and angular, creating a modern, dynamic feel. The text is positioned on the left side of the slide, set against a plain white background.

Zdroje obrázků

- ▶ <https://beelajar.apps.binus.edu/>
- ▶ <https://www.clipart.email/clipart/teacher-and-student-relationship-clipart-5577.html>
- ▶ <https://webcomicms.net/holding-hands-circle>
- ▶ <https://blogs.psychcentral.com/mentoring-recovery/2011/11/the-necessary-temper-tantrum/>
- ▶ <https://cz.pinterest.com/pin/306948530834478306/>
- ▶ <https://cz.pinterest.com/pin/329255422758947415/>
- ▶ <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788026401476>
- ▶ https://www.google.com/search?q=Classroom+behaviour:+a+practical+guide&sxsrf=ALeKk01tbqDNw_cJuxWzt51rGjXaA22AJw:1583354929439&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjng_3g2IH0AhUU6OAKHaPOD7wQ_AUoAnoECBUQBA&biw=1024&bih=481#imgrc=UaNktVWn7iSPLM